

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית

ב' בשבט תשע"ז
29 בינואר 2017

**התאמות בדרכי ההיבחנות במקצוע עברית: הבנה, הבעה ולשון
לתלמידים בעלי לקות למידה, שנה"ל תשע"ז**

התאמות בדרכי היבחנות, הניתנות לתלמידים שאותרו כמתקשים (התאמות ללא אבחון) או אובחנו כתלמידים בעלי לקות למידה, נועדו לאפשר לתלמידים אלה לעקוף את תחומי הקושי המונעים מהם לבטא את הידע שיש להם במקצוע הבחינה.

בשונה ממקצועות שבהם השפה היא אמצעי לביטוי הידע, במקצוע עברית (הבנה, הבעה ולשון) השפה אינה אמצעי כי אם המהות הנלמדת והנבדקת של המקצוע. במסגרתו נכללים כישורי השפה בתחום האורייני (קריאה וכתיבה), בתחום הסמנטי-לקסיקאלי (אוצר מילים ומשמעים) ובתחום הדקדוקי (מורפולוגיה ותחביר). תחומים אלה נלמדים באופן מפורש ושיטתי, והם ממאפייני המקצוע. לפיכך יש לעשות כל מאמץ במשך שנות ההוראה בבית-הספר להקנות לתלמידים המתקשים ולקויי הלמידה אסטרטגיות "עקיפה ופיצוי" במטרה לאפשר להם להגיע לתפקוד אורייני מניח את הדעת. במקרים חריגים יוכלו תלמידים אלה לקבל התאמות כמפורט בהמשך מסמך זה, אולם **לא ניתן לפטור אותם לחלוטין מבדיקת התפקוד האורייני בבחינות במקצוע זה**.

אישור ההתאמות נחלק לשלושה סוגים:

- אישור בסמכות בית-הספר המלווה בהנמקות של הוועדה הבית-ספרית **בלא צורך באבחון**.
- אישור בסמכות בית-הספר המלווה בהנמקות של הוועדה הבית-ספרית והמסתמך **על אבחון דיזקטי או פסיכו-דיזקטי**.
- אישור בסמכות ועדה מטעם משרד החינוך (ועדה מחוזית) **המסתמך על אבחון פסיכו-דיזקטי** והמלווה בהנמקות והמלצות הוועדה הבית-ספרית בהתאם לנהלים שפורסמו עלידי אגף לקויי למידה והפרעות קשב - שפ"י בתאריך 13 בנובמבר 2016.

פירוט ההתאמות ונוהלי אישוריהן בטבלה שבהמשך המסמך.

לנוהל המלא מטעם האגף ללקויי למידה והפרעות קשב, שפ"י הכולל את הטפסים השונים לחץ כאן.

שימו לב:

1. בעת אישור ההתאמות בוועדה הבית-ספרית יש לזכור כי קיימת שונות טבעית ביכולות ובהישגים של התלמידים.

התאמות בדרכי ההיבחנות במקצוע עברית, כמו במקצועות אחרים, מיועדות לתלמידים המגלים הפרעות למידה **ולא לתלמידים בעלי קשיים אחרים**, וזאת בהסתמך על ממצאי האבחון והמלצות בית הספר.

2. **לתלמידי החינוך המיוחד שהוגדרו כ-07 במעבר מכיתה ט' לכיתה י'** אישור התאמות ברמות 1, 2, 3 (לרבות בחינה מותאמת, הקראה והכתבה) הוא **בסמכות הוועדה הבית-ספרית**. לאישור ההתאמות ברמה 3 יש לצרף מדריך/ת מתי"א לדיון בוועדה הבית-ספרית. האישור יסתמך על אבחון, דוגמאות של מבחנים והמלצות מורים.

3. מילוי טופסי הדיווח של המורה לעברית (שמועברים לוועדה) אינו דורש ידע אבחוני, אלא **תיאור התפקוד, היכולות והקשיים של התלמיד** כפי שבאים לידי ביטוי בשגרת הלמידה בכיתה לאורך השנים. על הטפסים יחתום המורה המלמד ורכז המקצוע בבית-הספר.

על כל שאלה בנוגע לתלמידים בעלי לקות למידה והתאמות בדרכי ההוראה וההיבחנות אפשר לפנות למדריכות המחוזיות בתחום לקות למידה.

בברכה,

תומר בוזמן

המפמ"ר על הוראת עברית

העתקים:

מר אריאל לוי, מנהל המנהל הפדגוגי

ד"ר משה ויינשטוק, יושב ראש המזכירות הפדגוגית

מר משה זעפרני, מנהל אגף השפות

גב דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על-יסודי

גב' דני זורנו, מנהלת האגף ללקויות למידה והפרעת קשב

גב' לילי טלדן, המפקחת על מערך תהליכי האבחון וההתאמות, אגף לקויות למידה, שפ"י

מר דוד גל, מ"מ מנהל אגף בכיר בחינות

מדריכות מרכזות בעברית

התאמות בדרכי ההיבחנות לתלמידים לקויי למידה במקצוע עברית: הבנה, הבעה ולשון, תשע"ז

סוג ההתאמה	רמה ¹	מסמכים נדרשים	סמכות למתן ההתאמה	הרציונל	נוהל אישור וביצוע ההתאמה
מבחן מותאם	3	אבחון פסיכו־דידקטי	ועדה מחוזית בהסתמך על אבחון פסיכו־דידקטי והמלצה בית ספרית מלווה בהנמקות ברורות ומפורטות להצדקת ההתאמה	ליקויים ספציפיים וחריגים שמונעים מהתלמיד לענות על חלקים מהבחינה. ליקויים אלו יבואו לידי ביטוי באבחון, בהיסטוריית הלמידה של התלמיד ובשגרת הלמידה בכיתה.	בהתאם לנוהלי האגף ללקויות למידה המפורסמים באתר שפיינט יש להגיש לוועדת התאמות מחוזית את המסמכים האלה: <ul style="list-style-type: none"> אבחון פסיכו־דידקטי דיווח המורה ללשון והבעה (נספח 10) דוגמה לבחינה בכתב ידו של התלמיד חיבור או תשובה בהיקף של 15 שורות לפחות <p>בפרוטוקול הדיון יפורטו שיקולי הדעת וההנמקות של הוועדה. רכז המקצוע יחתום על הפרוטוקול.</p>
הקראה (בשאלון מותאם בלבד)	3	אבחון פסיכו־דידקטי	ועדה מחוזית בהסתמך על אבחון פסיכו־דידקטי והמלצה בית ספרית ובצירוף הנמקות ברורות ומפורטות להצדקת ההתאמה (כנדרש על־פי הנהלים שפורסמו) הקראה תאושר במקרים חריגים מאוד ובודדים בלבד רק לתלמידים אשר זכאים לשאלון מותאם שאינו נותן מענה להבעת הידע הקיים.	ככלל אין הקראה במקצוע עברית. תפקוד התלמידים בתחום זה הוא ממהות המקצוע ולא אמצעי לבדיקת ידע. הקראה תאושר במקרים של דיסלקציה חמורה מאוד המצדיקה הקראה על־פי החלטת הוועדה המחוזית.	בהתאם לנוהלי האגף ללקויות למידה המפורסמים באתר שפיינט יש להגיש לוועדת התאמות מחוזית את המסמכים האלה: <ul style="list-style-type: none"> אבחון פסיכו־דידקטי דיווח המורה ללשון והבעה (נספח 10) דוגמה לבחינה בכתב ידו של התלמיד חיבור או תשובה בהיקף של 15 שורות לפחות <p>בפרוטוקול הדיון יפורטו שיקולי הדעת וההנמקות של הוועדה. רכז המקצוע יחתום על הפרוטוקול.</p> <p>בקשה להקראה תידון רק אם המבחן המותאם ימצא כאינו מספק. יש להדגיש כי חוות הדעת בבקשה להקראה חייבות לכלול ממצאים מוצקים הנתמכים בדוגמאות לליקויי קריאה חמורים.</p>

¹ רמה 1 – ההתאמות אינן פוגעות במהות הנמדדת בבחינה

רמה 2 – ההתאמות עלולות לפגוע באופן חלקי במהות הנמדדת בבחינה. ההתאמות מתייחסות בעיקר לשינויים בתנאי הבחינה ולא בתוכנה.
 רמה 3 – ההתאמות עלולות לשנות את המהות הנמדדת בבחינה. השינוי הוא בתנאי הבחינה ובתוכנה.

<p>הכתבה לבוחן ניטרלי</p> <p>הנוספת על זכאות לשאלון מותאם</p>	<p>3</p> <p>אבחון פסיכו־דידקטי</p>	<p>ועדה מחוזית</p> <p>בהסתמך על אבחון פסיכו־דידקטי והמלצה בית ספרית ובצירוף הנמקות ברורות ומפורטות להצדקת ההתאמה (כנדרש על־פי הנהלים שפורסמו)</p> <p>הכתבה תאושר במקרים חריגים מאוד ובודדים בלבד רק לתלמידים אשר זכאים לשאלון מותאם שאינו נותן מענה להבעת הידע הקיים.</p>	<p>ככלל אין הכתבה במקצוע עברית. תפקוד התלמידים בתחום זה הוא ממהות המקצוע ולא אמצעי לבדיקת ידע.</p> <p>הכתבה תינתן במקרים הבאים :</p> <ul style="list-style-type: none"> - פער משמעותי בין ההבעה שבעל־פה להבעה שבכתב - דיסגרפיה חמורה מאוד המצדיקה הכתבה עפ"י החלטת הוועדה המחוזית - כתב יד בלתי קריא לחלוטין גם לנבחן עצמו. 	<p>בהתאם לנוהלי האגף לליקויי למידה המפורסמים באתר שפ"ינט יש להגיש לוועדת התאמות מחוזית את המסמכים האלה :</p> <ul style="list-style-type: none"> • אבחון פסיכו־דידקטי • דיווח המורה ללשון והבעה (נספח 10) • דוגמה לבחינה בכתב ידו של התלמיד • חיבור או תשובה בהיקף של 15 שורות לפחות <p>בפרוטוקול הדיון יפורטו שיקולי הדעת וההנמקות של הוועדה. רכז המקצוע יחתום על הפרוטוקול.</p> <p>מומלץ לוודא שהאבחון אכן מעיד על דיסגרפיה חמורה מאוד, על פער בין ההבעה שבכתב להבעה שבעל־פה או על כתב יד שאינו קריא כלל הן למורה הן לתלמיד</p> <p>כאשר כתב היד קריא לתלמיד עצמו יש להסתפק בשעתוק.</p>
<p>הכתבה לבוחן ניטרלי</p> <p>לנבחנים בשאלון כללי, ללא זכאות להיבחן בשאלון מותאם</p>	<p>2</p> <p>אבחון דידקטי או אבחון פסיכו־דידקטי</p>	<p>ועדה מחוזית</p> <p>בהסתמך על אבחון דידקטי או פסיכו־דידקטי והמלצה בית ספרית ובצירוף הנמקות ברורות ומפורטות להצדקת ההתאמה (כנדרש על־פי הנהלים שפורסמו)</p> <p>הכתבה תאושר במקרים חריגים מאוד ובודדים בלבד.</p>	<p>ככלל אין הכתבה במקצוע עברית. תפקוד התלמידים בתחום זה הוא ממהות המקצוע ולא אמצעי לבדיקת ידע.</p> <p>הכתבה תינתן במקרים הבאים :</p> <ul style="list-style-type: none"> - פער משמעותי בין ההבעה שבעל־פה להבעה שבכתב - דיסגרפיה חמורה מאוד המצדיקה הכתבה עפ"י החלטת הוועדה המחוזית - כתב יד בלתי קריא לחלוטין גם לנבחן עצמו. - קושי על רקע מוטורי 	<p>בהתאם לנוהלי האגף לליקויי למידה המפורסמים באתר שפ"ינט יש להגיש לוועדת התאמות מחוזית את המסמכים האלה :</p> <ul style="list-style-type: none"> • אבחון דידקטי או פסיכו־דידקטי • דיווח המורה ללשון והבעה (נספח 10) • דוגמה לבחינה בכתב ידו של התלמיד • חיבור או תשובה בהיקף של 15 שורות לפחות • מסמכים נוספים המעידים על קשיים מוטוריים <p>בפרוטוקול הדיון יפורטו שיקולי הדעת וההנמקות של הוועדה. רכז המקצוע יחתום על הפרוטוקול.</p>

<p>יש להעביר לוועדה הבית־ספרית דוגמה לבחינה בכתב ידו של התלמיד.</p>	<p>ריבוי שגיאות כתיב בשל לקות למידה, דיסלקציה-דיסגרפיה חמורה, קשיי זיכרון או קשב</p>	<p>ועדה בית־ספרית: מנהל/ת או מי מטעמו/ה, רכז/ת התאמות, מת"ל/ית, מחנך/ת, מורה לעברית ורכז/ת עברית בהסתמך על אבחון דידיקטי או פסיכודידיקטי</p>	<p>אבחון דידיקטי או פסיכודידיקטי</p>	<p>1</p>	<p>התעלמות משגיאות כתיב</p>
<p>יש להעביר לוועדה הבית־ספרית דוגמה של שתי בחינות בכתב ידו של התלמיד: בחינה שבה ניתנה תוספת זמן ובחינה שבה לא ניתנה תוספת זמן. על הבחינות להוכיח כי תוספת הזמן שיפרה את הישגי הנבחן.</p>	<p>איטיות בקריאה או בכתיבה, קשיים בהתארגנות, קשיי קשב וריכוז המקשים על העברת המסר בזמן נתון. למרות התערבות לימודית עדיין קיים פער של 20 נקודות בציון בין ההישגים במבחן הכולל תוספת זמן להישגים במבחן ללא תוספת זמן.</p>	<p>ועדה בית־ספרית: מנהל/ת או מי מטעמו/ה, רכז/ת התאמות, מת"ל/ית, מחנך/ת, מורה לעברית ורכז/ת עברית</p>	<p>חוות דעת והמלצות של מורים ודוגמאות מבחנים. בלא אבחון</p>	<p>1</p>	<p>תוספת זמן של 25% ממשך הבחינה</p>
<p>יש להעביר לוועדה הבית־ספרית דוגמה לבחינה בכתב ידו של התלמיד. המחברת המקורית תצורף למחברת המשועתקת. <u>בעת השעתוק אין לגרוע או להוסיף מאום על הכתוב במחברת המקור.</u></p>	<p>רמה נמוכה מאוד של קריאות כתב היד למורה (התלמיד מצליח לקרוא את כתב ידו)</p>	<p>ועדה בית־ספרית: מנהל/ת או מי מטעמו/ה, רכז/ת התאמות, מת"ל/ית, מחנך/ת, מורה לעברית ורכז/ת עברית</p>	<p>חוות דעת והמלצות של מורים ודוגמאות מבחנים. בלא אבחון</p>	<p>1</p>	<p>שעתוק</p>
<p>יש להעביר לוועדה הבית־ספרית דוגמה לבחינה עם הגדלת השאלון המוכיחה יעילות ההתאמה או מסמכים שונים התומכים בבקשה והמעידים על בעיות ראייה, הפרעת קשב ולקות חמורה בתחום החזותי. בית הספר יגדיל את מחברת הבחינה לתלמיד</p>	<p>קושי בעיבוד ובקשב חזותי, לקות ראייה</p>	<p>ועדה בית־ספרית: מנהל/ת או מי מטעמו/ה, רכז/ת התאמות, מת"ל/ית, מחנך/ת, מורה לעברית ורכז/ת עברית</p>	<p>מסמך רפואי המעיד על קושי או מסמך קביל אחר. בלא אבחון</p>	<p>1</p>	<p>הגדלת שאלון הבחינה</p>
<p>התלמיד יקליד את תשובות הבחינה בקובץ word במחשב בלא יכולת גישה לאינטרנט. על מנהל בית הספר מוטלת אחריות השמירה על טוהר הבחינה.</p>	<p>רמה נמוכה מאוד של קריאות כתב היד למורה. ליקויים חמורים בכתיבה שמונעים מהתלמיד את העברת הידע הקיים במלואו</p>	<p>ועדת חריגים</p>	<p>מסמך קביל תומך (רפואי, מרפא/ה בעיסוק, אבחון וכדומה) חוות דעת של מורים אין צורך באבחון דידיקטי או פסיכודידיקטי</p>		<p>הקלדת תשובות במחשב</p>